

П.М.Довгань, Я.І.Онищук

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ БІЛЯ с.ПІДЛИССЯ (1995-1997 рр.)

У 1995 р. розвідковим загonom (керівник П.М.Довгань) археологічної експедиції Львівського університету обстежено невеликий кар'єр у 0,5 км на південь від села Підлисса (близько 200 м на південний схід від музею-садиби М.Шашкевича), де, за інформацією місцевих жителів, знаходять старовинний посуд.¹ У результаті розвідки виявлено кілька фрагментованих посудин², які дали підставу для проведення ширших охоронних розкопок.

Пам'ятка розташована на східному краю довгої піщаної коси, оточеної із заходу, півночі та сходу низинною рівниною. У південному напрямі вона переходить у горбистий рельєф. У 70-х роках ця малородюча піщана місцевість була засаджена тіс. л. Останніми роками місцеві жителі почали вибирати пісок для господарських потреб саме в тій ділянці, де знаходився культурний шар.

У 1996-1997 рр. навколо кар'єру було закладено систему траншей (дво- і чотириметрової ширини) загальною площею 170 м². Це дало змогу виявити чітку картину умов залягання культурного шару та його особливості. З'ясувалося, що культурні залишки залягали на площі близько 800 м² (20x40 м) (рис.1).

Геологічна картка місцезнаходження пам'ятки досить проста. Зверху, до глибини 0,3 м від сучасної поверхні, залягав дермовий шар гемного лісового перегною, нижче – чистий жовтий з червонобуватим відтінком пісок. Культурні залишки траплялися лише в чистому піску за глибини 0,6-0,9 м. Переважно це невелика кількість уламків кераміки, а також цілі посудини та інші речі.

У кількох місцях зафіксовано сакупчення культурних залишків, зокрема посуду (рис.1).

¹ Знайдені посудини деякі мешканці села зберігають у своїх осадках.

² Довгань П.М. Нові матеріали до археологічної карти Золочівського і Бродівського районів Львівської обл. // *Археологічні дослідження Львівського університету у 1995р.* Львів: Ред.-знак. видав. Львів. ун-ту, 1996. С.16.

Скупчення № 1, яке знайдене на глибині 0,7 м, складалося з двох горщиків (рис.2:1), двох мисок (рис.2:2), двох черпаків (рис.2:4) і двох чашок (рис.2:3), а також бронзової шпильки (рис.3:5).

Скупчення № 2 виявлене у 6 м на південний захід від попереднього. Воно складалося з двох горщиків (рис.3:2,3), миски (рис. 5:1), черпака (рис. 4:4) і двох чашок (рис. 4:2,3).

Крім того, тут знайдено бронзові сережку (рис. 3:7) та уламок перся (рис. 3:6).

Скупчення № 3 знаходилось на відстані 2 м на північний захід від скупчення № 2. До його складу входили горщик (рис. 3:4), дві миски (рис. 4:6; 5:3) та чашка.

Скупчення № 4 знаходилось у 3 м на північний захід від скупчення № 3. Воно складалося з горщика (рис. 3:1), черпака (рис.5:2) і частини великої миски (рис. 5:5).

Виявлений на дослідженій площі комплекс речей складається з 22 посудин та кількох інших предметів. Посуд ліпний, виготовлений з глини з домішкою піску і шамоту. Випал середньої міцності, поверхня коричневого і сірого кольорів, інколи з темними плямами, добре заглажена, особливо в черпаків.

За формою посуд поділяється на горщики, миски, черпаки і чашки.

Горщики (5 екз.) невеликі, переважно тюрпаноподібні. Висота їх становить 13-18 см, діаметр вінець - 13-14 см, дна - 7-8 см. Один з горщиків має банкоподібну форму, прикріплений на верхній частині валиком з ямками, з маленькими отворами під краєм (рис. 3:2). Округлі дірки є й на інших горщиках.

Миски (6 екз.) - низькі широкі посудини з відносно малим грубим дном, плавно нахиленою до середини верхньої частини. Висота їх не перевищує 10 см, діаметр вінець - 25 см (рис.2:2). Висота повністю збереженої миски становить 9 см, діаметр дна - 8 см, вінець - 20 см (рис.5:1). Привертає увагу невелика мисочка з ямкою на зовнішній поверхні дна, поверхня її підлощена (рис.4:4).

Черпаки (4 екз.) - це невеликі посудини з малим дном, переважно конічної форми. Один з них має розширену нижню і дещо звужену високу верхню частину (рис.2:4). Ручки масивні, дугоподібні, нерідко вищі від краю посудин (рис.5:2,4). Висота черпаків становить 5 - 6 см.

Чашки (6 екз.) - це маленькі посудинки, які не мають стабільної форми. Дві з них біконічної форми (рис.2:3, 4:3), одна має заокруглене дно. Висота чашок становить 4-7 см.

Описані посудини мають численні аналогії на пам'ятках висоцької культури в межиріччі Західного Бугу і Стиру (на могильниках у Висоцьку, Золочеві).¹ Певною специфікою керамічного комплексу з Підлисея є відсутність тут горщиків з оббризканою рідкою глиною зовнішньою поверхнею (т. зв. рустика), які зрідка трапляються на пам'ятках висоцької культури.

Важливими знахідками є бронзові прикраси: шпилька, сережка і уламок персня.

Шпилька має вигляд округлого дроту (довжина 12 см). Верхній кінець її плоский, заокруглений у кільце. У нижньому, загостреному, є два поперечні рівнички (рис.3:5). Такі прикраси характерні для пам'яток висоцької культури.

Сережка виготовлена з плоского дроту, загострені округлі кінці заходять один за один. Діаметр прикраси - 2,5 см (рис.3:7).

Уламок персня невеликий, дротяний (рис.3:6).

На дослідженій площі виявлено також кілька дрібних крем'яних відщепів і невеликий фрагмент крем'яного знаряддя (рис.2:5).

На основі викладеного можна дійти висновку, що приналежність пам'яток в Підлиссі до висоцької культури не викликає сумнівів. Дещо складнішим є питання про час її існування. Спираючись на деякі типологічні риси посуду, можна припустити, що вона відноситься до середньої пори існування висоцької культури, оскільки в ній немає якихось ранніх чи, навпаки, пізніх ознак.

Питання про характер пам'ятки, безумовно, є складним, оскільки в ній не виявлені типові риси, властиві як для поселень, так і могильників. Зокрема,

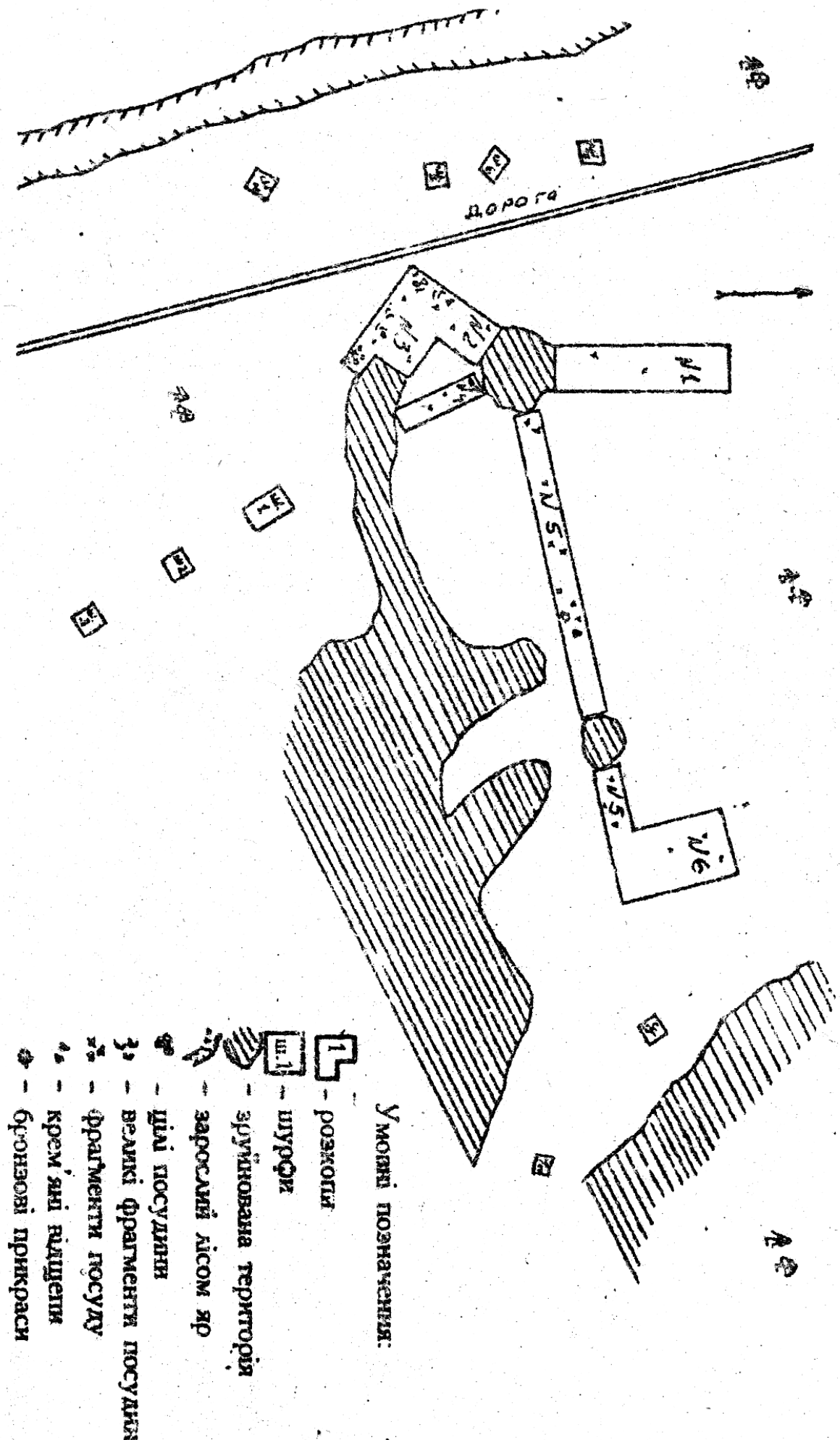
¹ Крупельницька Л. І. Могильник висоцької культури в Золочеві // Археологія. К., 1963. Т. 19. С. 122-135

на поселеннях висоцької культури знайдені житла, залишки вогнищ, великі форми посуду.¹ На пам'ятці в Підлиссі їх немає.

Для висоцьких могильників характерне переважно тілопокладання з мініатюрним посудом та численними, головню бронзовими, прикрасами. Оскільки будь-яких остеологічних залишків не збереглося, а на інших могильниках вони спостерігаються, то важливо врахувати особливості ґрунтів, в яких залягають кісткові залишки. У Золочеві могильні ями заглиблені у глинистий ґрунт, у Чехах і Висоцькому - у чорнозем. Знахідки у Підлиссі залягають у винятково чистому піску без будь-яких вкраплень гумусу від господарської діяльності або від скелетних останків, що не дає підстав (незважаючи на наявність мініатюрних посудин і бронзових прикрас) розглядати цю пам'ятку як могильнік. Тому вважаємо, що це пам'ятка короткочасного перебування людей висоцької общини на шляху до поселень чи могильників. Очевидно, треба брати до уваги і таку категорію висоцьких пам'яток, про які до цього часу не було достатніх відомостей.

¹ Крушельницькая Л.И. Высоцкая культура // Археология Прикарпатья, Буковины и Закарпатья. К., 1990. С. 115-116

Рис. 1. Підлісся. План розкопок 1996-97 рр.

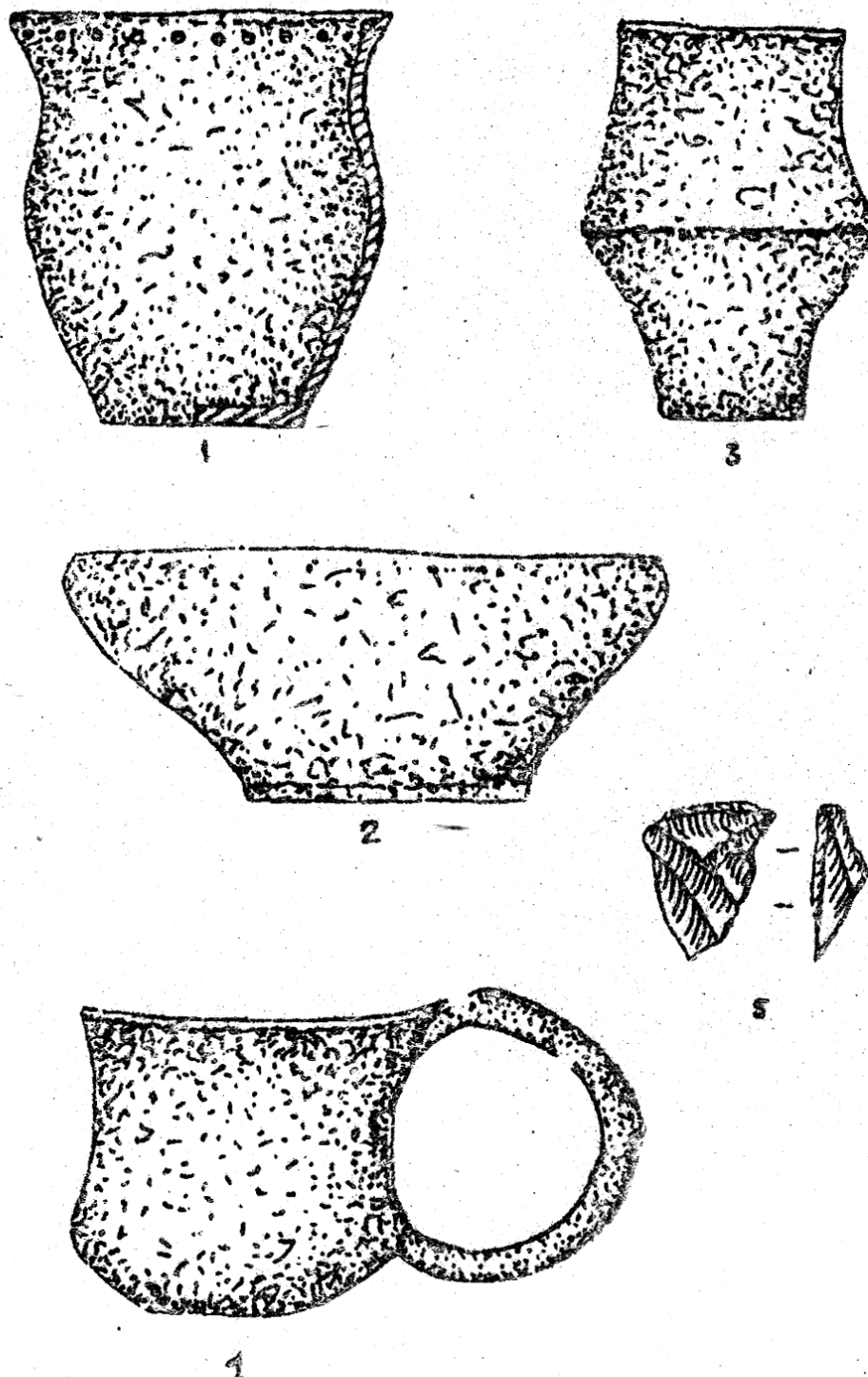
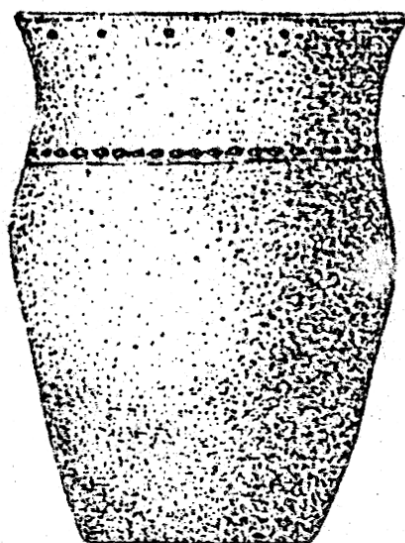
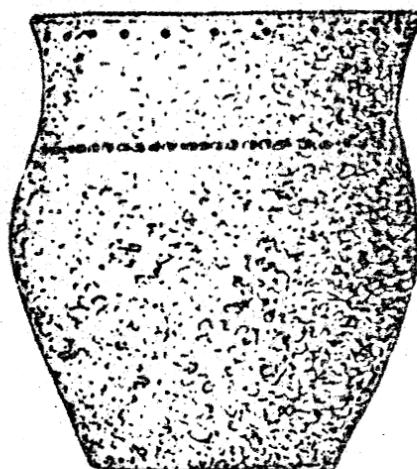

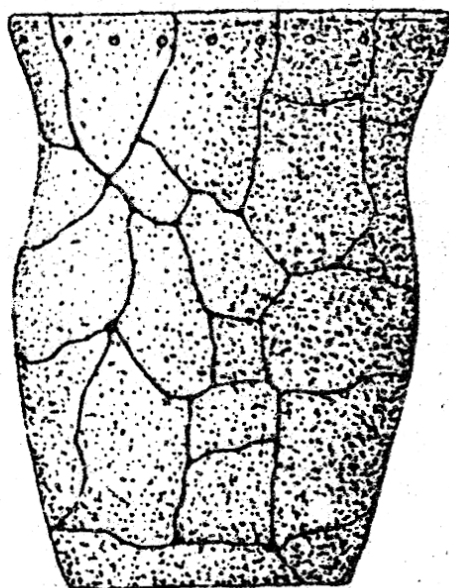
Рис. 2. Підлисса. Глиняний посуд (1-4) і фрагмент крем'яного знаряддя.

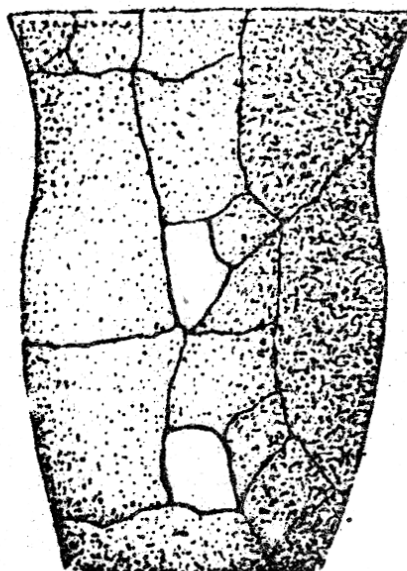
1

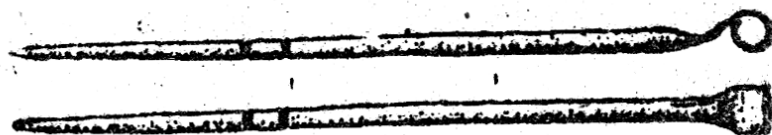
2

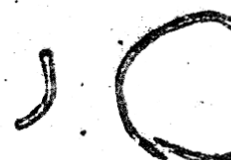
3

4

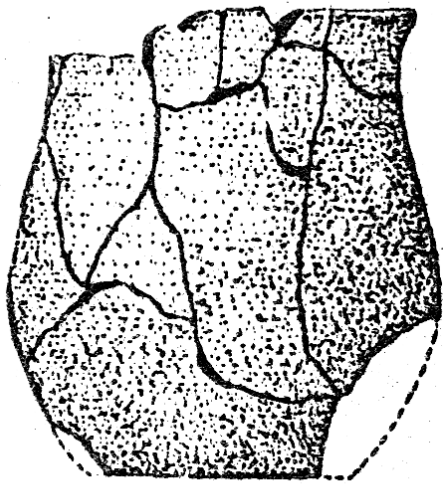
5

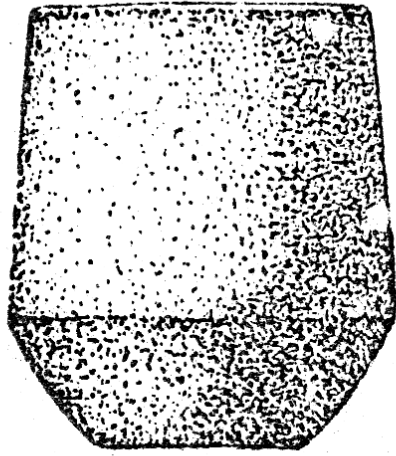
6

7

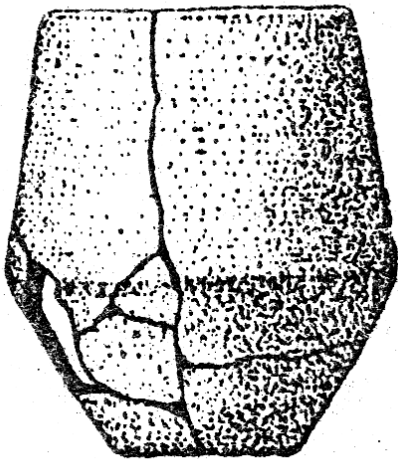
Рис. 3. Підлісся. Глиняні горщики (1-4) та бронзові прикраси

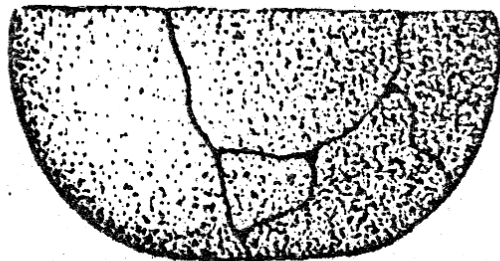
1

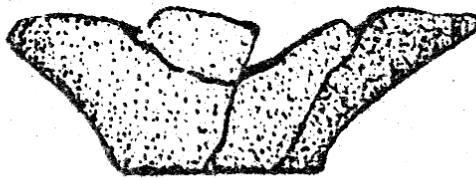
2

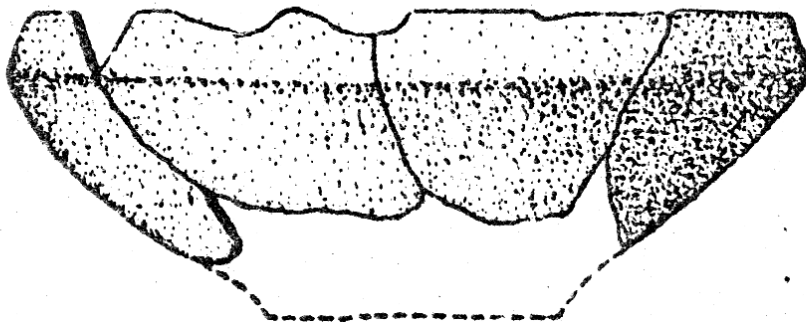
3

4

5

6

Рис. 4. Підлесья. Глиняний посуд

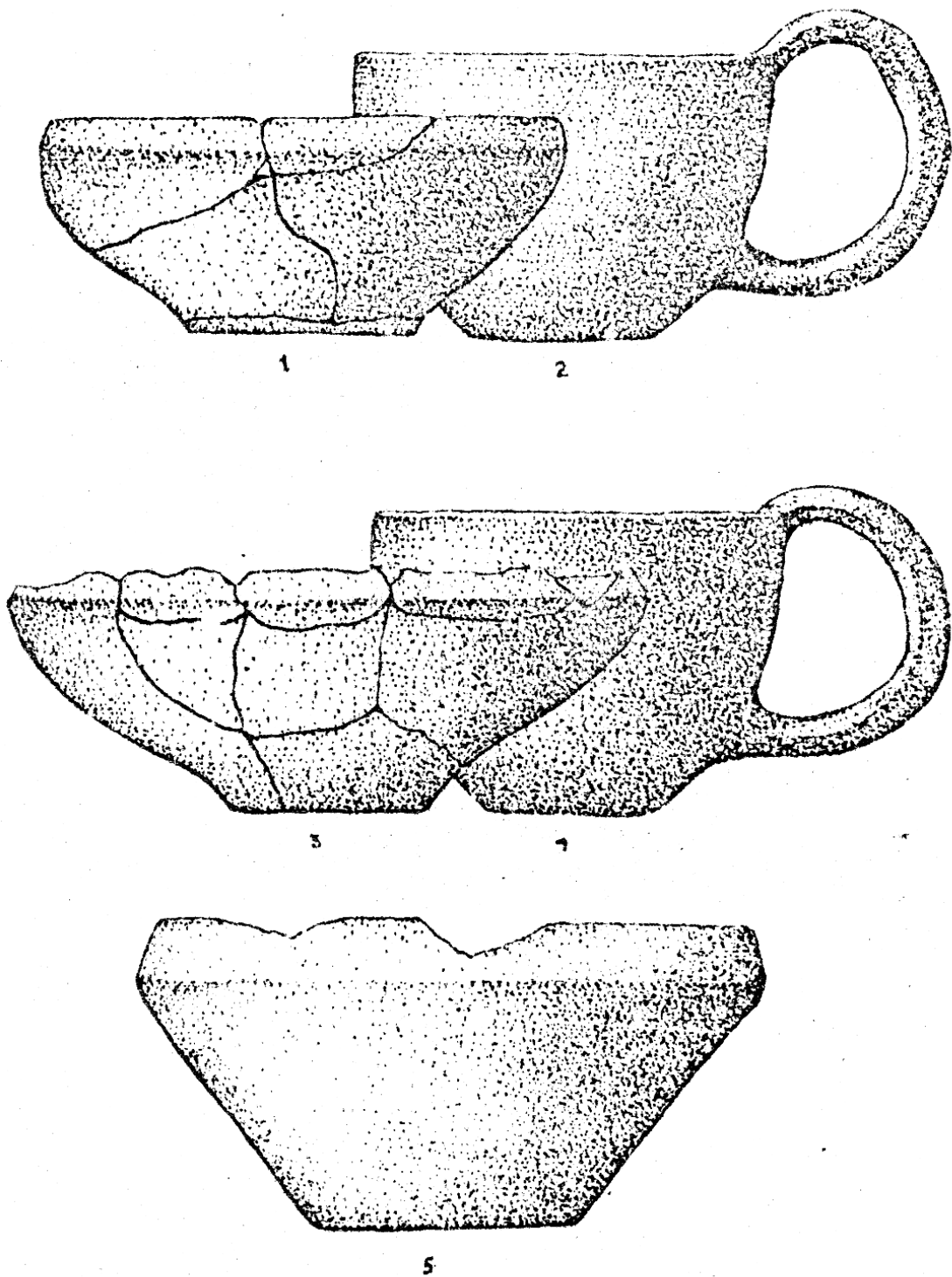

Рис. 5. Підлисса. Глиняний посуд